

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 26 november 1946 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

Genom en den 11 oktober 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 345, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas, att 3, 6, 8, 17 och 18 §§ lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Beslut om — — — fångvårdsanstaltens styresman.

Om villkorlig frigivning enligt 2 § *Fråga om villkorlig frigivning enbestämmer Konungen. Ansökan om* ligt 2 § *prövas av fångvårdsstyrelsen. sådan frigivning göres hos fångvårdsstyrelsen och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungen.*

6 §.

Den frigivne skall under prövotiden stå under tillsyn. Prövas tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen *eller, vid frigivning enligt 2 §, Konungen* medgiva att tillsyn icke skall äga rum.

Tillsynsman för — — — skall vistas.

Skyddskonsulenten i — — — förordna sådan.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

I samband — — — andra tillgångar.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med statens skyddskon- sultent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på *Konungen* att meddela sådant beslut.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med statens skyddskon- sultent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på *fångvårdsstyrelsen* att meddela sådant beslut.

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger — — — lag beslutat.

Har fångvårdsstyrelsen förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, må *den villkorligt frigivne hos Konungen söka ändring i beslutet* genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöi del av beslutet.

Har fångvårdsstyrelsen *avslagit ansökan om villkorlig frigivning enligt 2 §*, förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, må *ändring i beslutet sökas hos Konungen* genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöi del av beslutet.

Övriga beslut — — — icke överklagas.

Beslut som — — — i verkställighet.

18 §.

Vid handläggning av ärenden som enligt denna lag ankomma på fångvårdsstyrelsens prövning skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som *Konungen* bestämmer jämte två av *Konungen* utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domar- ämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla i fråga som avses i 11 § d) eller e) den mening som är lindrigast för *den frigivne* och i övriga fall den som

Vid handläggning av ärenden som enligt denna lag ankomma på fångvårdsstyrelsens prövning skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som *Konungen* bestämmer jämte två av *Konungen* utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domar- ämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla i fråga som avses i 2 § eller 11 § d) eller e) den mening som är lindrigast och i övriga fall den som bi-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

biträdes av överdirektören eller hans ställföreträdare. trädes av överdirektören eller hans ställföreträdare.

Är ärende — — — hans ställföreträdare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1947.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Gällande bestämmelser.

Enligt lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning förekomma två former av sådan frigivning, en obligatorisk och en fakultativ. Den som undergår frihetsstraff på viss tid, minst sex månader, skall — med vissa i 21 § stadgade undantag, som icke ha större praktisk betydelse — utan särskild ansökan obligatoriskt frigivas villkorligt då han avtjänat fem sjätte-delar av strafftiden (1 §). På särskild ansökan och efter prövning i varje fall kan — med samma undantag — villkorlig frigivning medgivas den som av frihetsstraff på viss tid avtjänat två tredjedelar, dock minst åtta månader. Förutsättning för frigivning i senare fallet är att det med fog kan antagas, att vederbörande efter frigivningen skall förhålla sig väl. Vid prövning av fråga härom skall tagas i beaktande brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma, den dömdes tidigare vandel, hans uppförande under fängelsetiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasattes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen (2 §).

Syftet med den villkorliga frigivningen är att åstadkomma en övergång från anstaltsvistelsen till ett normalt liv i frihet. I enlighet härmed skall vid frigivningen fastställas en viss prøvotid, under vilken det skall bero på den frigivnes uppförande, om den villkorligt medgivna friheten skall bli definitiv eller om han skall återintagas för att avtjäna återstoden av straffet. Uppgick det ådömda straffet till ett år eller mera, är prøvotiden lika med den återstående strafftiden, dock minst ett år; i andra fall är prøvotiden sex månader. Prövotiden kan i visst fall förlängas, dock högst med ett år (11 §). Vidare kan, om den frigivne åsidosätter något som till följd av frigivningen åligger honom, friheten förklaras förverkad.

Om beslutanderätten och instansordningen i ärenden rörande villkorlig frigivning gäller följande. Vissa avgöranden ha förbehållits Kungl. Maj:t i statsrådet. I flera viktiga hänseenden tillkommer beslutanderätten fängvårds-

styrelsen, vilken därvid i regel skall vara sammansatt på särskilt sätt, nämligen av överdirektören eller ställföreträdare för honom, en tjänsteman i styrelsen, som Kungl. Maj:t bestämmer, (enligt gällande instruktion chefen för socialbyrån) samt två av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, därav en domare eller f. d. domare (18 §). Styrelsen i denna sammansättning benämnes i det följande förstärkta fångvårdsstyrelsen. Slutligen tillkommer det i vissa fall styresman vid fångvårdsanstalt eller skyddskonsulent att besluta i ärenden enligt denna lag. Förstärkta fångvårdsstyrelsen är överinstans över styresmännen och konsulenterna.

Själva beslutet om villkorlig frigivning meddelas vid obligatorisk frigivning — då beslutet är en ren expeditionsåtgärd — av styresmannen och vid fakultativ frigivning av Kungl. Maj:t (3 §). I ärende om fakultativ villkorlig frigivning avges yttrande av fångvårdsstyrelsen i ordinarie sammansättning.

Beslut om förlängning av prövotiden samt om frihetens förverkande i andra fall än då domstol förordnar därom meddelas av förstärkta fångvårdsstyrelsen (11 §). Dessa fall äro de enda enligt lagen om villkorlig frigivning, där styrelsens beslut må överklagas; talan fullföljes hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten (17 §).

Viss befattning med frågor om villkorlig frigivning tillkommer även den anstaltsnämnd, som enligt lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall finnas vid varje fångvårdsanstalt. Nämnden har bland annat att avgiva yttrande över ansökning om villkorlig frigivning.

Inom justitiedepartementet utarbetad promemoria.

Inom justitiedepartementet har upptagits till övervägande frågan om sådan ändring i lagen om villkorlig frigivning, att befogenheten att medgiva fakultativ sådan ävensom att giva vissa föreskrifter i anslutning därtill överflyttas från Kungl. Maj:t till annan myndighet.

Härom har utarbetats en den 15 juni 1946 dagtecknad promemoria angående ändring i lagen om villkorlig frigivning.

På grund av den under senare år starkt ökade arbetsbelastningen i departementet föreligger enligt vad som uttalas i promemorian ett stort behov att minska omfattningen av departementsarbetet. I likhet med vad som eftersträvades även i fråga om andra departement borde man särskilt söka vinna en sådan minskning genom att i görlig mån till underordnade myndigheter överlämna beslutanderätten i ärenden av löpande beskaffenhet, så att departementsarbetet kunde i högre grad koncentreras på frågor av principiell innebörd. Att befria Kungl. Maj:t från prövningen av frågor om fakultativ villkorlig frigivning skulle överensstämma med denna strävan, och kvantitativt sett skulle arbetsminskningen icke bli obetydlig. Antalet ärenden om fakultativ villkorlig frigivning hade uppvisat en markerad stegring under senare tid. I promemorian återgavs nedan intagna sifferuppgifter från de senaste fem åren. Därav framginge även, om ansökan bifallits eller avslagits samt i hur många fall Kungl. Maj:ts beslut gått emot fångvårdsstyrelsens i ärendet avgivna yttrande.

År	B i f a l l		A v s l a g		Summa
	Summa	Därav mot fvstns yttr.	Summa	Därav mot fvstns yttr.	
1941.....	84	9	67	14	151
1942.....	80	10	82	8	162
1943.....	111	11	96	8	207
1944.....	225	17	95	10	320
1945.....	163	21	167	13	330

Det anmärktes, att härvid såsom tillstyrkande ansetts sådana yttranden, i vilka styrelsen »ansett sig icke böra avstyrka bifall», och liknande.

Det uttalas vidare i promemorian, att därest befogenheten att besluta om fakultativ villkorlig frigivning funnes böra överflyttas till annan myndighet, i första hand den förstärkta fångvårdsstyrelsen borde komma i fråga. Genom sin sammansättning syntes denna myndighet vara väl ägnad att pröva dylika frågor. I enlighet härmed föreslogs i promemorian, att angivna befogenhet skulle överflyttas till förstärkta fångvårdsstyrelsen, samt framlades utkast till härav föranledda ändringar i lagen om villkorlig frigivning.

I promemorian diskuteras även den här berörda frågans samband med reformarbetet inom straffrätten. Det erinras om att enligt Kungl. Maj:ts i beslut den 15 december 1944 givna direktiv strafflagberedningen till utredning upptagit frågan om en allmän översyn av det straffrättsliga reaktions-systemet. I direktiven framhölls, att därvid bland annat borde övervägas ordningen för prövning av frågor om utskrivning m. m. vid relativt tidsbestämda frihetsberövanden. Genom den vidgade användningen av villkorlig frigivning vid tidsbestämda frihetsstraff samt tillsyn och eftervård i anslutning därtill hade, framhålls det i promemorian, sistnämnda straffarter i viss mån kommit att närma sig det system med villkorlig utskrivning och övervakning som tillämpades vid andra reaktionsformer. Det kunde därför finnas anledning för beredningen att i ett större sammanhang upptaga frågan om den villkorliga frigivningen och ordningen för beviljande av sådan. Den föreslagna överflyttningen från Kungl. Maj:t till förstärkta fångvårdsstyrelsen av befogenheten att medgiva fakultativ villkorlig frigivning syntes emellertid icke lägga hinder i vägen för en eventuell framtida reform i ett dylikt större sammanhang. Även om beredningen skulle komma att föreslå, att prövningen av frågor om villkorlig frigivning borde — eventuellt jämte andra liknande utskrivningsärenden — ankomma på annan myndighet än fångvårdsstyrelsen, syntes det icke vara något hinder att tills vidare denna myndighet handhade detta värv vid sidan av de likartade uppgifter, som redan enligt lagens nuvarande lydelse ankomme på densamma. I varje fall vore det ej antagligt att i ett framtida system avgöranden av detta slag skulle i första instans fattas av Kungl. Maj:t, och såtillvida kunde den nu föreslagna förändringen väntas bli bestående.

Beträffande innehållet i de över promemorian avgivna yttrandena får utskottet hänvisa till s. 11—14 i propositionen.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet av förevarande lagförslag anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bland annat följande.

»Det föreliggande förslaget ingår som ett led i strävandena att minska arbetsbelastningen i departementen genom att till underordnade myndigheter överlämna beslutanderätten i vissa ärenden av löpande beskaffenhet. En sådan lättnad i arbetsbördan är i hög grad påkallad i fråga om justitiedepartementet, och till de kategorier av ärenden, som i detta sammanhang kunna komma i betraktande, höra frågorna om s. k. fakultativ villkorlig frigivning. Såsom framhållits i den inom departementet upprättade promemorian i ämnet representera dessa ärenden ett betydande mått av arbete. Deras antal har de senaste åren fördubblats och utgör nu över 300 om året. Även med hänsyn till ärendenas art finns det skäl att ifrågasätta deras överflyttning från Kungl. Maj:t i statsrådet till någon underlydande administrativ myndighet. Såsom i promemorian framhållits måste också prövningen i departementet i regel ske utan någon personlig kännedom om fallet.

I de över promemorian avgivna yttrandena råder enighet därom att Kungl. Maj:t bör kunna befrias från att i första hand besluta beträffande fakultativ villkorlig frigivning. Olika meningar ha däremot yppats om vilken myndighet prövningen bör anförtros. I den remitterade promemorian har föreslagits, att befogenheten skall tilläggas den s. k. förstärkta fängvårdsstyrelsen.

— — —

Detta förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. Däremot har i de av strafflagberedningen och av styrelsen för Sveriges advokatsamfund avgivna yttrandena föreslagits, att beslutanderätten om fakultativ villkorlig frigivning måtte uppdragas åt de anstaltsnämnder, som enligt den nya lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. sedan den 1 juli 1946 finnas vid alla fängvårdsanstalter. Beredningen sätter förslaget i samband med vissa planer angående anstaltsväsendets framtida organisation, som beredningen har under arbete och vilka bland annat gå ut på att den snarlika uppgiften att besluta om utskrivning på prov av dem som dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering skall anförtros anstaltsnämnderna. Beredningen ifrågasätter därför, om icke dessa nämnder redan nu borde få besluta om fakultativ villkorlig frigivning.

Av de båda här angivna lösningarna vill jag i nuvarande läge förorda den i promemorian föreslagna, nämligen att den förstärkta fängvårdsstyrelsen blir beslutande i dessa frågor. Att redan nu lägga denna uppgift på anstaltsnämnderna synes mig vara att föregripa den reform som strafflagberedningen har under arbete, och det är knappast möjligt att taga ställning till detta detaljförslag utan att bedöma reformen i dess helhet. Emellertid vill jag starkt understryka vad som yttrats i promemorian därom att förslaget icke bör lägga hinder i vägen för en framtida reform i ett större sammanhang. För den villkorliga frigivningen föreslås en central handläggning på samma sätt som nu i fråga om utskrivningsärenden äger rum i interneringsnämnden och ung-

domsfångelsenämnden. Beredningens väntade förslag synes komma att innebära en decentralisering av handläggningen från dessa centrala organ till de lokala anstaltsnämnderna. Huruvida en sådan decentralisering bör ske, blir en senare fråga som får avgöras i ett sammanhang beträffande såväl utskrivning som villkorlig frigivning.»

Lagrådet har lämnat det föreliggande förslaget utan erinran.

Samtidigt med det föreliggande lagförslaget remitterades till lagrådet ett förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. Innebörden av sistnämnda lagförslag var att besvär, som hos Konungen anfördes över fångvårdsstyrelsens beslut att vägra fakultativ villkorlig frigivning, skulle handläggas i regeringsrätten. På grund av erinran från lagrådets sida ansåg departementschefen emellertid lämpligt att icke för närvarande förelägga riksdagen förslaget i denna del. I följd härav avses ifrågavarande besvär skola prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Utskottet.

Enligt gällande rätt tillkommer det Kungl. Maj:t i statsrådet att bestämma om fakultativ villkorlig frigivning. För att minska arbetsbördan i justitiedepartementet, där ifrågavarande ärenden beredas, föreslås nu i propositionen, att befogenheten att besluta om sådan frigivning skall tilläggas den s. k. förstärkta fångvårdsstyrelsen, som består av överdirektören, chefen för socialbyrån och två särskilda, av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, därav en domare.

I anledning av att under ärendets remissbehandling förordats, att beslutanderätten i ifrågavarande ärenden skulle anförtros åt de anstaltsnämnder som sedan den 1 juli 1946 finnas vid alla fångvårdsanstalter, har departementschefen i propositionen uttalat att detta syntes honom vara att föregripa de reformplaner beträffande anstaltsväsendets framtida organisation, som strafflagberedningen hade under arbete. Det vore enligt departementschefens mening knappast möjligt att taga ställning till det i yttrandena framkomna detaljförslaget utan att bedöma nämnda reform i dess helhet. På grund härav har departementschefen stannat för att den förstärkta fångvårdsstyrelsen skall bli beslutande i dessa frågor, därvid han emellertid starkt understrukit, att detta icke borde lägga hinder i vägen för en framtida reform i ett större sammanhang. I detta departementschefens uttalande kan utskottet instämma. Utskottet betraktar sålunda den nu föreslagna ordningen allenast som ett provisorium i avbidan på frågans slutliga lösning i annat sammanhang.

Inom utskottet har uppmärksamrats, att bestämmelsen i 2 § lagen om villkorlig frigivning för närvarande tolkas så att ansökan om villkorlig frigivning icke anses skola upptagas till avgörande förrän två tredjedelar av straffri-

den gått till ända. Med denna tolkning av bestämmelsen kommer den intagne i händelse av bifall till hans ansökan aldrig att kunna frigivas å sådan tid att den villkorliga frigivningen kommer att omfatta en tredjedel av strafftiden. Att det emellertid är lagrummets verkliga innebörd att frigivning skall kunna äga rum å sådan tid finner utskottet uppenbart. Utskottet anser det på grund härav nödvändigt, att ett tillrättaläggande sker så att den dömde, när skäl därtill äro, kan komma i tillgodonjutande av villkorlig frigivning under hela den tredjedel av strafftiden, som är i lagrummet medgiven.

På grund av vad nu anförts har utskottet övervägt ett tillägg till 3 § av innehåll att i de fall, då ansökan om villkorlig frigivning gjorts innan två tredjedelar av strafftiden avtjänats, beslut i ärendet såvitt möjligt skulle meddelas innan nämnda del av tiden gått till ända. Då emellertid utskottet inhämtat att departementschefen har för avsikt att i administrativ ordning utfärda bestämmelse av detta innehåll, har utskottet icke funnit sig böra föreslå någon lagändring.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 345, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 26 november 1946.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit
från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Westman*, *Krügel*, *Ahkvist*, *Löthner*, *Olofsson**, *William Ohlsson* och *Annér*,
från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Gezelius*, *Hedlund* i Östersund, *Werner*, *Björling*, *Berg*, *Lindberg* och *Andersson* i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.